

RMS) - *U toploj ljetnoj noći, ležeći na mišici dragoga, kako joj je život izgledao krasan.* (L. Dončević, Ben.) - *Upravo je zakoraknuo preko praga, kad ga očeva ruka pograbi za mišicu i povuče natrag.* (Mato Lovrak, Tri dana života, Zagreb, 1957., 8.)

Mišica je u tome smislu i simbol snage:

Ovi vječni pobjeditelji na hrvatskoj grudi moradoše od hrvatske mišice odnijeti sramotu pobjeđenika. (K. Š. Gjalski, U noći.) - *U kući treba odmjene, treba mladih mišica.* (E. Kumičić, Začuđeni svatovi).

Istina, naići ćemo i potvrde da *mišica* ima i šire značenje, *mišić* na bilo kojem dijelu tijela:

Sve mišice na Hrvojinoj silnoj tjelesini zaigraše silovito. (A. Šenoa, Ben.) - *Na licu trzale su joj se mišice.* (A. Šenoa, RMH).

Međutim to značenje ne možemo smatrati književnim jer je rijetko, a koliko se rabilo, čini se da je dijalekatno.

Mišica ima i preneseno značenje na pojmove u kojima nema tjelesnoga organa kao što je u primjeru: *Počuti kako mu se oko srca stežu mišice.* (J. Leskovar, RMS.) Takvo

preneseno značenje treba ostaviti području individualne tvorbe.

Da bi odgovor na pitanje bio potpuno jasan, treba reći da pridjevi od *mišić* i *mišica* imaju ove likove:

mišićni - koji se odnosi na *mišice*

mišični - koji se odnosi na *mišicu*.

Oba su pridjeva potvrđena u hrvatskome jeziku, ali ne s jasnom uporabnom normom pa je opravdano što je norma u Hrvatskome pravopisu, i jednom i drugome, u tome pogledu uvela red. Usput da odgovorim ne potencijalno pitanje s obzirom na pridjeve tvorene dometcima -av i -jav:

mišičav - koji ima jake *mišice*

mišićav - koji ima mnoge i jake *mišice*.

Ta dva pridjeva nalazimo u Pravopisu hrvatskoga jezika, ali bez značenja, a u Hrvatskome pravopisu nema pridjeva *mišičav* pa će ga u tome smislu trebati dopuniti.

Ovaj je članak lijepo pokazao kako pitanja i odgovori imaju svoj puni smisao pa onda i istoimena rubrika u Jeziku. Tek tako se mogu usavršavati naša normativna djela.

Stjepan Babić

OSVRTI

O NATOPLJENOSTI UNITARIZMOM DANAŠNJIH SRPSKIH JEZIČNIH PRIRUČNIKA

U svojem članku objavljenom u 2. broju Jezika napisao sam o suvremenim srpskim jezičnim priručnicima ovo: „Godine 2006. izašao je Veliki rečnik stranih reči i izraza Ivana Klajna i Milana Šipke dobrano natopljen unitarizmom, a takav je i veliki Rečnik srpskoga jezika.“

Milan Šipka u telefonskome me je razgovoru zamolio da konkretno pokažem u čemu su to natopljeni. Rekao sam mu da za to nemam vremena jer imam važnijega posla, a uostalom to i nije moj posao, nego njihov. Ali da bih pokazao da to što sam rekao, nisam rekao napamet, po općem dojmu, nego zato što imam dobar uvid u srpski književni jezik, ne samo kako je prikazan u srpskim jezičnim priručnicima, nego kakav je i u stvarnosti. Da bih taj uvid stekao, s posebnom sam po-

zornosti pročitao petnaestak srpskih suvremenih romana, a s toga razloga već pet-šest godina redovito čitam srpski tjednik NIN i većinom ispisujem potrebne podatke. Da to nisam radio, ne bih mogao napisati studiju Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim, objavljenu u 5. broju prošlogodišnjega Jezika.

Ne samo da mi je to proučavanje pokazalo srpski književni jezik u određenijoj slici, nego da su mnogi srpski jezikoslovci još i danas jezični unitaristi, među njima i vodeći, neki i na riječima i djelom, neki samo djelom, neki da toga i nisu potpuno ni svjesni.

Poseban je slučaj među njima dr. Ivan Klajn, mislim da je on najbolji današnji srpski jezikoslovac, a tako vjerojatno misli i većina srpskih jezikoslovaca i zato je upravo on predsjednik Odbora za standardizaciju srpskoga jezika, ali on ne vidi nespojivost toga mjesta sa svojim jezičnim pogledima. Koliko znam, on je jezični unitarist, među slavenskim književnim jezicima priznaje postojanje samo srpskohrvatskoga književnoga jezika, tj. ne priznaje postojanje posebnoga srpskoga književnoga jezika kojemu je predsjednik.

Što se tiče konkretnih dokaza za ono što sam rekao, ne mogu ih iznijeti sve, uzet ću samo jedan primjer koji će to očito pokazati, a to su imenice tipa *kriterij/kriterijum*, *aktinij/aktinijum*, *aluminij/aluminijum* ... , dakle one koje u hrvatskome završavaju na -ij, a u srpskome na -ijum. Ivan Klajn i Milan Šipka u svome Velikom rečniku stranih reči i izraza imaju: *kriterijum* i *kriterij*, *aktinijum* (i *aktinij*), *aluminijum* (i *aluminij*), *helijum* i *helij*, *magisterijum* i *magisterij*... Dakle, takve imenice donose kao srpske s oba završetka. Tako je i u Rečniku srpskog jezika, Novi Sad, 2007. Iz cijele se obrade doduše vidi da određenu prednost u srpskome imaju likovi na -ijum, ali sasvim blagu, tako da se i likovi s -ij mogu smatrati jednako srpskima.

Kad sam Šipka kao primjer takve netočne obrade naveo da u uvodu svomu Rječniku rabe samo *kriterijum* – brzim čitanjem našao sam *kriterijum* pet puta, *kriterij* ni jedanput – onda je rekao: „To je greška.“ Sada ne znam što je zapravo mislio, ali to ovdje i nije važno, važno je da netočno prikazuju stanje u srpskome književnome jeziku. Da je tako, imamo i praktične i teoretske dokaze. U skupljenim primjerima iz srpskih tekstova imam 36 imenica sa 72 primjera, 71 na -ijum, a samo jedan na -ij. Zamolio sam kolegu kemičara da mi kaže kako je to u srpskoj farmakopeji i on mi je potvrdio ono što se i očekuje: u njoj se 2000. godine nalaze samo likovi sa -ijum. Zatim sam zamolio profesora kemije iz Srbije da provjeri kako je u srpskim kemijskim udžbenicima, i on mi je potvrdio isto. Da tomu u prilog navedem i dva priručnika koja imam pri ruci.

Prvi je Vujaklijin Leksikon stranih reči i izraza, Beograd, 1954. Kao što godina izdanja pokazuje, on je iz vremena kad je unitarizam bio na samome početku, i prema tome ima *aktinijum*, *aluvijum*, *americijum*, *aluminijum* (alumin je upućen na aluminijum), *barijum*, *berilijum*, *cerijum*, *magnezijum*, *paladijum*, *radijum*. Vjerojatno tako i ostale koje ima, neke nema ni u jednome liku.

Drugi je Vojni leksikon Vojnoizdavačkoga zavoda izdan tridesetak godina poslije, Beograd, 1981. Kao vojni priručnik trebao bi biti jugoslavenski i ne bi bilo neobično da nađemo jezično dvojstvo, ali od toga ništa, nalazimo samo: *aluminijum*, *magnezijum*, *silicijumtetrahlorid*, *vanadijum*... U Predgovoru je izričito rečeno i jezikom potvrđeno zašto je tako: "Pojmovi iz ratne veštine, organizacije i sl., pre svega njihove definicije, obrađeni su na osnovu jugoslovenske zvanične vojne literature. Zbog toga se, na određen način, Vojni leksikon može smatrati normativnom publikacijom, koja treba da doprinese i ujednačavanju jugoslovenske vojnostručne terminologije."

Već sam pridjev jugoslovenski, upora- bljen u navedenom odlomku dva puta, daje odgovor, a ako kažem da se u tom leksikonu ta armija naziva samo *Jugoslovenska narod- na armija*, onda je jasno da imenice sa -ijum pokazuju svoje srpsko lice pod „jugosloven- skim“ nazivom. Da je ta armija „ujednačava- njem po srpskosti“ bila vodeća srpska sila, danas ne treba nikomu posebno dokazivati.

Što se srpskih školskih priručnika i pro- fesora tiče, nije i ne može biti vjerojatno da bi bilo drugačije, da bi profesori rabili dvo- struke nazive malo one sa -ijum, malo one sa -ij. A kad bi i bilo tako, onda bi srpski književni jezik po normiranosti pao na samo dno europskih jezika. A to nije jer je on ipak normativno određeniji nego što pokazuju njegovi priručnici.

Na kraju da napomenem da takvih ke- mijskih naziva za počela koji se razlikuju po -ij/-ijum ima 62. Ako im još dodamo ostale različite nazive: *dušik - azot, krom - hrom, ki- sik - kiseonik, kositar - kalaj, ugljik - ugljenik, uran (uranij) - uranijum, vodik - vodionik, željezo - gvožđe*, onda vidimo da je od 100

počela (popis iz 1997., ima 103, ali *bismut/ bizmut, nikal/nikl, praseodim* nisam uzeo u obzir) čak 70 različitih. Odnos je dakle za „isti“ jezik neočekivan: samo 30% istosti.

Postotak bi bio povoljniji kad bi se uzelo sve kemijsko nazivlje, ali je sigurno da bi razlike ipak bile velike. Sad je jasno zašto srpski jezikoslovci nisu pristali u *novosad- sko vrijeme* izradbe rječnika da se kemijsko nazivlje donese u četiri stupca, hrvatskome, makedonskome, slovenskome i srpskom, jer bi sam taj popis jasno pokazao da su hrvatski i srpski dva književna jezika, a to bi pobi- lo njihovu omiljelu tezu o istome, jednome, jedinstvenome „srpskohrvatskome“ jeziku. Radije su prekinuli zajednički rad, nego da se ta očita razlika vidi s njihovim potpisima. Njima je bila važnija politika od činjenica i njihove znanstvene ocjene. Na žalost, među prekidačima glavni je bio Pavle Ivić, tada najbolji srpski jezikoslovac, ali i najžešći unitarist.

Stjepan Babić

NAZOVILINGVISTIKA¹ SNJEŽANE KORDIĆ

Povodom njezina prikaza Gröschelove knjige²

Najprije moram reći jednu uvodnu napomenu da ne bi tko iz ovoga mojega kratkoga članka mislio da ja naziv hrvatski standardni jezik prihva- ćam bespogovorno jer na nj imam mnoge

napomene, ali ih ovdje ne iznosim da se ne bismo zapleli u područje kojemu ovdje nije ni mjesto ni prigoda za raspravljanje. I naziv hrvatski standardni jezik dovoljan je da pri- donese većoj jasnoći onoga što ovdje želim da sa Snježanom Kordić raspravimo.

Kad bi čovjek imao vremena i strpljenja da pročita sve članke Snježane Kordić, koje je objavila samo u Književnoj republici, a objavila ih je dvadesetak u prosjeku s pet-

¹ Ovaj je rad primljen 10. svibnja 2010. Objavljen je u posljednjoj Književnoj republici, a ovdje ga donosimo radi cjelovitosti pogleda u temu, a ne da bismo započeli raspravu sa Snježanom Kordić na stranicama Jezika. Jezik za to nema dovoljno prostora.

² Književna republika 10. – 12. / 2009., str. 318. – 330.